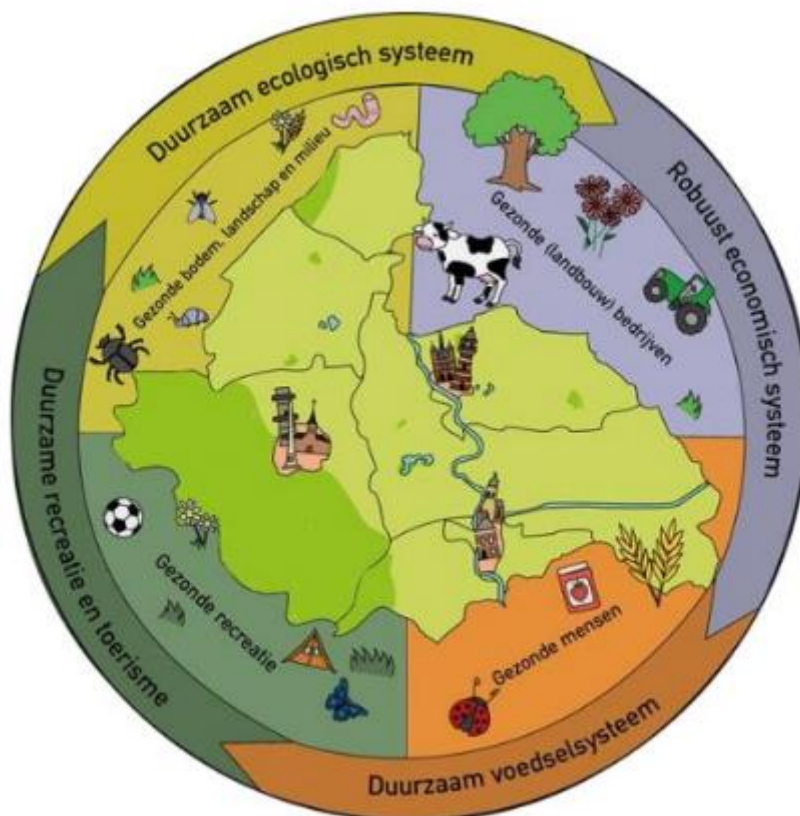


Projectplan: Plan van aanpak circulaire landbouwtransitie Gulpen-Wittem		Versie: 1.4 Bestandsnaam:
		Datum opgesteld: 17.10.2023
Naam Opdrachtgever Contactgegevens	André van den Boorn Gemeente Gulpen-Wittem Email: Andre.vandenboorn@gulpen-wittem.nl	Ter informatie: gemeenteraad Datum: februari – maart 2024
Naam projectleider Contactgegevens	Richard Smeets Email: richard.smeets@gulpen-wittem.nl Telefoon: 06-55500625	
Projectcode		
Traject:	Datum	Status:
PHO-Duurzaamheid besproken	23.10.2023	Akkoord met enkele opmerkingen
PHO-Duurzaamheid ter kennisname	9.11.2023	Definitieve versie (opm. verwerkt)
College van B&W	14.11.2023	Ter kennisname
PHO-Ruimte en Wonen besproken	27.11.2023	Verwerking opmerkingen uit college van B&W d.d. 14.11.2023
Gemeenteraad	Februari – maart 2024	Ter kennisname middels RIB



Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Achtergrond en vraagstelling	4
2.1 Landelijke en regionale ontwikkelingen	4
2.2 Gemeentelijke ontwikkelingen.....	5
2.2.1 Omgevingsvisie lijn 50.....	6
2.2.2 Klimaatadaptatiestrategie 2023 – 2027.....	6
2.3 Vraagstelling	6
3. Doelstelling en visie.....	7
4. Op te leveren resultaten	9
4.1 Anders boeren – transitie van de landbouw	9
4.2 Korte ketens.....	10
4.3 Experimenteerregio.....	11
4.4 Landschappelijk raamwerk.....	11
4.5 Kleinschalige en innovatieve energieoplossingen	12
4.6 Klimaatbestendige toekomst	13
4.7 Kleine en gesloten ketens	13
4.8 Huidige toestand.....	14
5. Afbakening	15
5.1 Structurele agrarische onderwerpen	15
5.2 Uitvoeren van projecten	15
5.3 Stikstof.....	15
6. Activiteitenprogramma / stappenplan.....	16
7. Risicoanalyse	17
8. Fasering en planning van tussenresultaten	18
9. Projectbeheersing	19
9.1 Organisatie	19
9.2 Omgeving	19
9.3 Informatie en communicatie	20
9.4 Geld en dekking.....	21
10. Gedetailleerde activiteitenplanning	21

1. Inleiding

Vanuit Europese wet- en regelgeving is ook Nederland verplicht om de emissies van de broeikasgassen tot nul te reduceren in 2050. Daartoe heeft Nederland beleid vastgesteld op het gebied van klimaat en energie. Dit is vastgelegd in de klimaatwet waarin maatregelen zijn opgenomen om dit doel stapsgewijs te realiseren. Deze maatregelen dienen vaak op gemeentelijke niveau tot uitvoering te worden gebracht. Daar de huidige capaciteit (bemensing) bij de gemeente vaak onvoldoende is om de uitvoering goed op te pakken heeft de Minister voor Klimaat en Energie een tijdelijke regeling vastgesteld die het mogelijk maakt dat een gemeente extra capaciteit (bemensing) kan vrijmaken voor de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid.

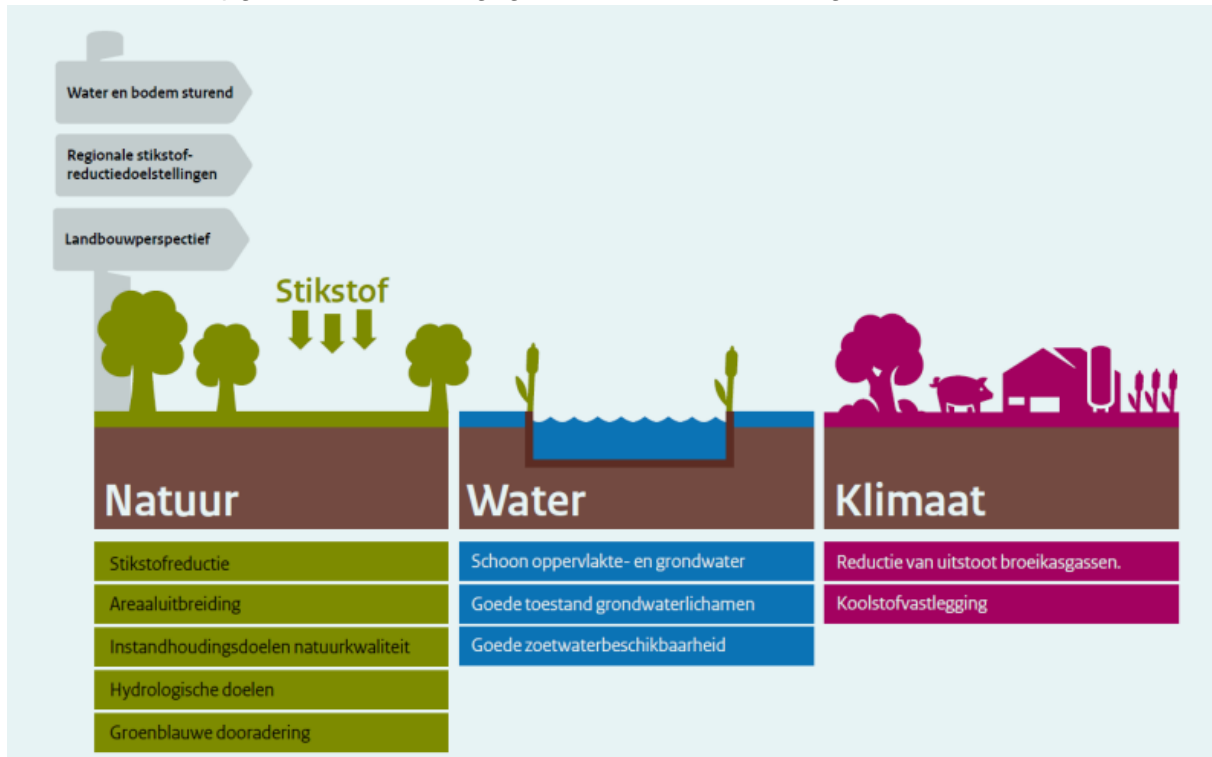
De gemeente Gulpen-Wittem maakt ook van deze tijdelijke regeling gebruik en focust binnen deze regeling op een aantal aspecten binnen het klimaat- en energiebeleid. Eén van deze aspecten is de bijdrage van de circulaire economie vanuit de agrarische sector op het klimaat- en energiebeleid.

Als we spreken over de circulaire landbouwtransitie binnen de agrarische sector dan hebben we het niet alleen over de fysieke bedrijven, de ondernemers en de innovatie in deze sector, maar ook over een transitie van het landelijk gebied.

2. Achtergrond en vraagstelling

2.1 Landelijke en regionale ontwikkelingen

De transitie van het landelijk gebied is met het langlopende stikstofdossier in een versnelling gekomen. Met de Kamerbrief en de startnotitie van Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) van 10 juni 2022 vanuit de Ministeries van LNV, I&W en BZK treedt dan ook een nieuwe fase in voor het landelijk gebied. In deze startnotitie staan drie doelen centraal, met daaronder tien opgaven, zoals weergegeven in onderstaande figuur.



Figuur 1.

Hoewel de overheid heeft aangegeven te zoeken naar perspectieven voor agrarische ondernemers is dit vanuit de agrarische sector duidelijk anders beleefd. Het beeld is ontstaan dat er vanuit het Rijk maatregelen worden opgelegd aan de ondernemers, waardoor maatschappelijke onrust is ontstaan over de toekomst van onder meer de agrarische sector, wat reeds heeft geleid tot de nodige politieke verwickelingen.

Als we over circulaire landbouwtransitie spreken dan spreken we in feite over een transitie van het landelijk gebied. En over dit onderwerp is de laatste tijd heel veel gezegd en geschreven.

Op zowel op landelijk, provinciaal en regionaal niveau zijn diverse visies, agenda's en uitvoeringsprogramma's opgesteld. Vanuit het NPLG heeft de provincie Limburg specifiek voor Limburg en Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) opgesteld waarin ze voor vier deelgebieden op zoek is naar ontwikkelpaden en maatregelen om de Limburgse doelen te behalen. Zie figuur 2.

Natuur	Water	Klimaat	Limburgse doelen
Stikstofreductie	Schoon oppervlakte- en grondwater	Reductie van uitstoot broeikasgassen	Perspectief voor sectoren
Areaaluitbreiding	Goede toestand grondwaterlichamen	Koolstofvastlegging	Houdbare vergunningverlening
Instandhoudingsdoelen natuurkwaliteit	Goede zoetwaterbeschikbaarheid		Leefbaarheid
Hydrologische doelen			Landschappelijke kwaliteit
Groenblauwe dooradering			

Figuur 2.

Zuid-Limburg is een van deze vier gebieden. De Limburgse aanpak is erop gericht om in deze gebieden samen met de inwoners en ondernemers de gewenste doelen te bereiken.

2.2 Gemeentelijke ontwikkelingen

Als lokale overheid hebben wij (nog) geen directe rol in de huidige stikstofdiscussie. Echter, zij gaat onze ondernemers en ons landschap wel direct raken. Tevens heeft deze discussie directe invloed op ontwikkelingsmogelijkheden met betrekking tot woningbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen. Vanuit deze gedachte is onder de naam “Perspectief in Zuid-Limburg”⁽¹⁾ door alle gemeenten in Zuid-Limburg één gezamenlijke gemeentelijke visie opgesteld over de transitie van het landelijk gebied. Echter ontbreekt momenteel een gemeentelijke visie op het gebied van natuur, landschap en landbouw voor de gemeente Gulpen-Wittem. Hierin worden de gemeentelijke doelen en wensen op het gebied van ontwikkelingen in het landelijk gebied vastgelegd. Bij het opstellen van deze visie (2024) zal de opgedane kennis & ervaringen en de resultaten vanuit dit project meegenomen worden.

Daarnaast heeft de gemeente nu al een rol bij de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid. Eén van deze aspecten is de bijdrage van de agrarische sector aan circulaire economie (verduurzaming) op het klimaat- en energiebeleid.

Binnen Zuid-Limburg maakt de gemeente Gulpen-Wittem daarnaast ook onderdeel uit van de samenwerking van de negen plattelandsgemeenten in Zuid-Limburg onder de naam middengebied. Vanuit het middengebied is een visie en een uitvoeringsprogramma middengebied opgesteld. Alle gemeenteraden in het middengebied hebben in 2020 procesgeld beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het uitvoeringsprogramma dat bestaat uit vier programmaliijnen te weten:

- landschap en landbouw;
- duurzaamheid;
- toerisme van de toekomst en;
- vitale samenleving.

(1) Perspectief in Zuid-Limburg, gemeente Beekdaelen, 8 december 2023

Het is nu de opgave om binnen de programmalijn “landschap en landbouw” en “duurzaamheid” de circulaire landbouwtransitie in de gemeente Gulpen-Wittem verder te ontwikkelen en zichtbaar te maken.

2.2.1 Omgevingsvisie lijn 50

Vanuit de gemeente Gulpen-Wittem is met name de omgevingsvisie lijn 50, de Cittaslow gedachte en het landschapspark grenzeloos bocagelandschap van belang en actueel waarin vraagstukken op het gebied van duurzaamheid en transitie van het landelijk gebied samen aan de orde komen. Middels de nog op te stellen visie natuur, landschap en landbouw zullen de resultaten van dit project een inhoudelijke bijdrage leveren aan de Omgevingsvisie lijn 50.

2.2.2 Klimaatadaptatiestrategie 2023 – 2027

Op zowel gemeentelijke niveau als voor de regio Maas en Mergelland is een waterprogramma en een klimaatadaptatiestrategie opgesteld voor de periode 2023 – 2027. Vanuit deze strategie en het programma wordt ingezet op het behalen van diverse doelen aangaande het watersysteem en het klimaatbestendig maken van de gemeente Gulpen-Wittem. Vanuit onderhavig plan van aanpak wordt bij elk project bekeken welke mogelijkheden er zijn tot samenwerking, integrale aanpak en het actief benutten van meekoppelkansen.

2.3 Vraagstelling

Op basis van voorgaande opgaven voelt de gemeente de noodzaak om vanuit korte lijnen naar lokale bedrijven, grondeigenaren en bewoners hier een rol in te nemen. Hoe de gemeente denkt deze rol te gaan invullen en te vervullen wordt nader beschreven in dit plan van aanpak.

3. Doelstelling en visie

Om ook in de toekomst een vitaal landelijk gebied te behouden is het hard nodig dat de provincie, gemeenten en waterschap hun bijdragen kunnen en gaan leveren om te komen tot een duurzaam samenhangend perspectief in hun regio.

Ook Gulpen-Witterm staat voor deze grote uitdaging: De vraag is niet of we maatregelen nemen maar met welke maatregelen we in welke richting beginnen om de circulaire landbouwtransitie vorm te geven. Dit plan van aanpak gaat over de maatregelen die we op korte en middellange termijn gaan nemen om op lange termijn het hoofddoel te halen. We kiezen er in deze periode voor om zo veel mogelijk aan te sluiten bij initiatieven van het rijk, de provincie en de regio Zuid-Limburg. Zo kunnen we snel aan de slag en maken we gebruik van al ontwikkelde kennis en ervaring.

In dit plan van aanpak ligt de focus op het boeken van resultaten in 2024 en 2025. Zichtbare resultaten inspireren immers en zetten aan tot verdere acties. Zo ontstaat een vliegwieleffect dat tot versnelling leidt. Bovendien is er op het gebied van circulaire landbouwtransitie veel beweging in die sector. Hierbij is het passend een uitvoeringsplan te maken dat de gemeente niet voor langere periode vastlegt en immobiel maakt, maar voortschrijdend inzicht in zich heeft. Vanwege de dynamiek reserveren we ook ruimte binnen de periode 2023-2025 om in te springen op initiatieven die nog niet lopen en die we niet kennen maar waarvan we weten dat ze zullen ontstaan.

Zoals reeds aangegeven spreken we bij circulaire landbouwtransitie eveneens over de transitie van het landelijk gebied. Het is van belang om dit bij de uitwerking in gedachten te houden. De hoofddoelstelling die we met dit project willen bereiken is:

Een circulaire landbouwtransitie in de gemeente Gulpen-Witterm, met als doel een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector in harmonie met milieu, natuur en landschap.

Dit willen we doen door ondernemers te enthousiasmeren en te faciliteren en tevens een bijdrage te laten leveren aan de lokale doelstellingen op het gebied van water, natuur en klimaat.

Met het uitvoeren van dit plan van aanpak wordt een programma van projecten opgesteld die een bijdrage leveren aan het behalen van bovengenoemde hoofddoelstelling.

We onderscheiden daarbij twee sporen:

- 1) door agrariërs die (willen gaan) werken aan een circulaire landbouwtransitie te stimuleren en ondersteunen bij deze omschakeling en;
- 2) de synergie te bevorderen tussen landbouw, toerisme en landschap.

Ad.1. Wat we met dit project willen bereiken is het zoeken naar een combinatie van meerdere maatregelen die agrariërs kunnen inzetten om hun bedrijfsvoering duurzamer te

maken. Eén oplossing lijkt niet te bestaan, maar we kijken naar maatregelen of een combinatie van maatregelen die passen bij één of meerdere doelstellingen. Het doel is praktisch toepasbare en integrale oplossingen te bieden. Praktijkvoorbeelden zijn wel voorhanden en de inzet is er op gericht om de principes van deze voorbeelden binnen de gemeente Gulpen-Wittem duurzaam te laten landen. Draagvlak en vertrouwen hiervoor winnen om ze uiteindelijk te realiseren is de eerste uitdaging.

Ad.2. Het bevorderen van de samenwerking tussen diverse sectoren binnen het landelijk gebied met als doel een meerwaarde te creëren voor alle partijen en onze leefomgeving die tevens bijdraagt aan het verduurzamen van de onderneming.

Transitie is naast een beweging die voor verandering staat, vooral ook een synoniem voor een beweging met een richting zonder begin en einde. De transitie is al lang geleden ingezet en onomkeerbaar. We moeten ons beseffen dat we ons bewegen naar een streep op de horizon. Die is niet altijd helder zoals een stip aan de horizon, maar we weten wel welke kant we op willen. Op het moment dat we de streep naderen wordt deze steeds helderder. Maar kijken we naar de horizon, dan zien wij de nieuwe uitdagingen weer als een streep verschijnen.

4. Op te leveren resultaten

Op basis van de genoemde hoofddoelstelling in hoofdstuk 3 en het feit dat we een beweging tot stand willen brengen in een bepaalde richting is het van belang om te focussen. Daarbij focussen we verder in op het uitvoeringsprogramma middengebied oktober 2019. Binnen de vier programmalijnen die zijn opgesteld om te werken aan de toekomst van het Middengebied zijn voor dit projectplan twee programmalijnen relevant, namelijk:

1. landschap en Landbouw;
2. duurzaamheid.

Binnen deze twee programmalijnen zijn de volgende ontwikkellijnen te onderscheiden.

Landschap en Landbouw:

1. anders boeren – transitie van de landbouw(*);
2. korte ketens(*);
3. experimenteerregio(*);
4. landschappelijk raamwerk(*).

Duurzaamheid:

1. kleinschalige en innovatieve energieoplossingen(*);
2. klimaatbestendige toekomst(*);
3. kleine en gesloten ketens voor gezonde productie(*);
4. toegankelijke duurzame ontwikkeling voor iedereen.

Met dit plan van aanpak maken we een keuze om binnen deze ontwikkellijnen verder te gaan met die ontwikkellijn die relevant is voor het behalen van de hoofddoelstelling van dit plan van aanpak en past in één van de twee gekozen sporen om dit doel te bereiken.

Per relevante ontwikkellijn (*) geven we hieronder aan welke projectideeën mogelijk zijn en welk resultaat we willen bereiken binnen de ontwikkellijn.

4.1 Anders boeren – transitie van de landbouw

Binnen de pijler “anders boeren – transitie van de landbouw” zijn we op zoek naar nieuwe verdienmodellen in de richting van meervoudig ondernemerschap. Denk hierbij aan kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw, herenboerderij, regeneratieve landbouw enzovoort. Inzet daarbij is zoveel mogelijk gesloten nutriëntenkringlopen op zowel boerderij- als regioniveau. Hierbij draait het om het minimaliseren van grondstofgebruik door het hergebruik van producten als grondstof en het zo zuinig en efficiënt mogelijk omgaan met ruimte en grondstoffen. De veehouderij en de akkerbouw werken nauw samen in het sluiten van de verschillende kringlopen. Daarbij zijn verbindingen gemaakt met niet-agrarische stromen van biomassa uit de samenleving. Alle kringlopen zijn gericht op het behoud van natuurlijk kapitaal. Het verduurzamen van klimaat, biodiversiteit, waterkwaliteit, bodem en lucht en een gezonde samenleving krijgt binnen deze pijler een belangrijke impuls.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. inzetten van inspiratiebedrijven die zoeken naar het agrarisch bedrijf van de toekomst;
2. omvormen van agrarische bedrijven naar bijvoorbeeld andere teelten en/of teeltmethoden;
3. verbreden van agrarische bedrijven richting recreatie & toerisme en landschapsbeheer;
4. het opzetten van een landschapsfonds (zie aanpak gemeente Eijsden-Margraten);
5. ontwikkelen van vrijkomende agrarische locaties (de zogenaamde VAB's).

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 zetten 3 agrarische bedrijven zich in om te fungeren als inspiratiebedrijf;
- in de periode 2024 – 2025 zijn 2 agrarische bedrijven anders gaan boeren op het gebied van andere teelten en/of teeltmethoden;
- in de periode 2024 – 2025 zijn 5 agrarische bedrijven anders gaan boeren richting recreatie & toerisme en landschapsbeheer;
- in 2025 is een landschapsfonds ingesteld waarbij duidelijke afspraken zijn gemaakt over de vulling van het fonds en zijn duidelijke voorwaarden gesteld over de besteding van de middelen uit het fonds;
- in de periode 2024 – 2025 wordt voor 3 agrarische locaties een ontwikkelplan opgesteld voor vrijkomende agrarische locaties of gedeelte van de gebouwen.

4.2 Korte ketens

Binnen de pijler “korte ketens” willen we inzetten op samenwerking in de voedselketen. Aandacht voor en gebruik van regionale en lokale productie en consumptie staat hierbij centraal. Doel is regionale voedselproductie en consumptie stimuleren met aandacht voor het thema onderwijs en gezondheid.

Een circulaire distributieketen in combinatie met een distributiecentrum voor streekproducten is ook een denkrichting maar zal meer op regionaal niveau opgepakt dienen te worden.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. bewuste productie en consumptie van voedsel. Denk aan gezond voedsel bij zorginstellingen, gemeentelijke activiteiten en op basisscholen. Maak bijvoorbeeld een programma voor voedsel op scholen (conceptvoorbeeld Gezonde basisschool binnen gemeente Eijsden - Margraten).
2. samen met onderwijsinstellingen opzetten van een smaak- en beleefcentrum;
3. ondersteunen van initiatieven vanuit de sector toerisme & recreatie, Korte Keten Zeker (W)eten, LIOF, LLTB en andere partijen om ketensamenwerking te bevorderen binnen de gemeente Gulpen-Wittem;
4. opzetten van een circulaire distributieketen in combinatie met een distributiecentrum voor streekproducten.

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 is een programma opgezet voor voedsel op scholen waarbij 2 basisscholen met dit programma aan de slag zijn;
- samen met alle onderwijsinstellingen binnen de gemeente Gulpen-Wittem is een plan van aanpak opgesteld voor het opzetten van een smaak- en beleefcentrum;
- initiatieven vanuit externe partijen om binnen de gemeente Gulpen-Wittem ketensamenwerking te bevorderen worden actief ondersteund.

4.3 Experimenteerregio

Binnen de pijler “experimenteerregio (pilots)” zetten we in op het verbinden van ondernemerschap en onderzoek. Denk daarbij aan kennisoverdracht bij bijvoorbeeld het omvormen van een agrarisch bedrijf naar andere teelten en/of teeltmethoden. We zoeken middels een proeftuingedachte naar experimenten, kennis en innovatie op het gebied van landschap, landbouw, voedsel, gezondheid, samenleven, vrijetijdseconomie, ondernemen en duurzaamheid die in een bronsgroene regio ruimte krijgen.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. kennisoverdracht op het gebied van circulaire landbouwtransitie doormiddel van uitwisseling tussen initiatiefnemers in diverse stadia van de transitie;
2. opzetten van een deskundigenpool waar initiatiefnemers die naar een duurzamere bedrijfsvoering willen terecht kunnen voor deskundigheid op gebied van inhoud en proces en waarbij kennis wordt gedeeld.

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 hebben 2 bijeenkomsten plaatsgevonden waarbij uitwisseling heeft plaatsgevonden op het gebied van circulaire landbouwtransitie tussen diverse initiatiefnemers;
- in de periode 2024 – 2025 is een deskundigenpool opgezet waar (agrarische) ondernemers terecht voor advies op het gebied van transitie van het landelijk gebied.

4.4 Landschappelijk raamwerk

Binnen de pijler “landschappelijk raamwerk” werken we naar het behoud en versterken van het kleinschalige landschap. Het duurzaam borgen van kwalitatief goed landschapsbeheer is een belangrijk aandachtspunt. Eveneens zoeken we daarbij naar de mogelijkheden die er zijn om de biodiversiteit te vergroten. Hierbij wordt zoveel als mogelijk afgestemd en/of aangehaakt met het uitvoeringsprogramma van het Groenbeleidsplan van de gemeente Gulpen-Wittem. Waar mogelijk worden ook andere opgaven, bijvoorbeeld water en erosie, meegenomen onder deze pijler.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. stimuleren aanleg landschapselementen op relevante locaties met financiële afdekking van beheer en onderhoud via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer of anderszins;
2. verdere uitvoering van het 1 miljoen bomenplan van de provincie Limburg;
3. strategische grondaankopen of grondruilprojecten, om verbindingen te leggen tussen natuurgebieden. Denk aan projecten via het Elisabeth Strouven Fonds;
4. stimuleren deelname (aantal deelnemers en oppervlakte per deelnemer) aan project flora- en faunastroken van Stichting Limburg Bloeit Op;
5. lijnvormige groene elementen langs wegen (bermen) in het buitengebied op eigendom van de gemeente (vanuit Herinrichting Mergelland West en Mergelland Oost);

6. agrariërs stimuleren deel te nemen aan kennisbijeenkomsten en stimuleringsregelingen op het gebied van verbetering bodemdiversiteit.

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 hebben 2 stimuleringsbijeenkomsten plaatsgevonden voor alle agrariërs die interesse hebben in de aanleg van landschapselementen;
- in de periode van 2024 – 2025 is er een toename gerealiseerd van het aantal agrariërs die nieuwe landschapselementen hebben aangelegd en via het ANLb een vergoeding krijgen voor het beheer en onderhoud;
- in de periode van 2024 – 2025 is er een toename gerealiseerd van het aantal landschapselementen die via het ANLb een vergoeding krijgen voor het beheer en onderhoud;
- in de periode 2024 – 2025 is een wezenlijke bijdrage geleverd aan de realisatie van het 1 miljoen bomenplan, 10% bomen erbij tot uiterlijk 2030, zie uitvoeringsplan groenbeleidsplan;
- in de periode 2024 – 2025 is de deelname aan flora- en faunastroken via Stichting Limburg Bloeit Op in zowel aan locaties als in oppervlakte per huidige deelnemer met 10% toegenomen;
- in de periode 2024 – 2025 heeft 10% van de huidige bermen binnen de herindeling Mergelland Oost en Mergelland West een andere groene invulling gekregen die bijdraagt aan één of meerdere doelstellingen op het gebied van natuur, water en klimaat;
- in de periode 2024 – 2025 hebben 2 bijeenkomsten plaatsgevonden voor agrariërs die interesse hebben in kennis en ervaring op het gebied van bodemdiversiteit.

4.5 Kleinschalige en innovatieve energieoplossingen

Middels de Regionale Energie Strategie van Zuid-Limburg wordt al gewerkt aan vraagstukken op het gebied van grootschalige duurzame energieopwekking. Deze vragen om bijzondere aandacht in verband met het unieke en karakteristieke landschap. Met kleinschalige projecten en innovatieve concepten die niet of nauwelijks inbreuk doen op de landschappelijke kwaliteit is al veel te bereiken op het gebied van duurzame energieopwekking.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. leegstaande agrarische gebouwen binnen de gemeente Gulpen-Wittem zijn in kaart gebracht;
2. asbesthoudende daken op agrarische bedrijfsgebouwen binnen de gemeente Gulpen-Wittem zijn in kaart gebracht;
3. opstellen van businesscase Groengas voor de productie van biogas via monovergisting bij Zuid-Limburgse melkveehouders.

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 is voor 10% van leegstaande agrarische bedrijfsgebouwen een andere functie bekend;
- in de periode 2024 – 2025 is voor 10% van de asbesthoudende daken op agrarische bedrijfsgebouwen een sanering uitgevoerd al dan niet in combinatie met nieuwe energieopwekking;

- in 2024 is een businesscase Groengas opgesteld waarmee in beeld is gebracht welke stakeholders betrokken dienen te worden, welke locaties geschikt zijn, welke techniek geschikt is, wat de economische gevolgen zijn en welke vorm van Governance past hierbij.

4.6 Klimaatbestendige toekomst

De gemeente Gulpen-Wittem moet zich aanpassen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Daarin hebben we andere opgaven en oplossingsrichtingen dan het stedelijk gebied. Klimaatverandering heeft een grote impact op de leefbaarheid en de gezondheid van onze inwoners en de biodiversiteit. Bomen leveren een waardevolle bijdrage aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving en zorgen voor opname en vasthouden van water en CO₂.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. aanplanten van extra bomen waarbij gedacht wordt aan 1 boom per inwoner;
2. opzetten en inrichten van een expertteam voor de aanpak van de waterproblematiek;
3. vervangen van onnodige (erf)verhardingen op agrarische bedrijven door groen.

Gewenst resultaat:

- binnen de periode 2024 – 2025 is voor 5% van het aantal inwoners één boom geplant;
- binnen de periode 2024 – 2025 is een expertteam functionerend ten behoeve van de waterproblematiek;
- binnen de periode van 2024 – 2025 is bij 10% van de agrarische bedrijven een andere functie gegeven aan de niet benodigde (erf)verharding.

4.7 Kleine en gesloten ketens

De gemeente Gulpen-Wittem streeft naar het behoud van een duurzame leefomgeving die verbonden is met een kwalitatief hoogwaardig landschap met de aanwezigheid van een krachtige sociale gemeenschap. Grondstoffen dreigen schaars te worden door een groeiende bevolking en toenemende welvaart. Hierdoor wordt het steeds belangrijker om de beschikbare grondstoffen zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Hierdoor ontstaan nieuwe markten, meer samenwerking en minder grondstoffengebruik. De inzet is om het gebruik van de grondstoffen en de productie van afvalstromen fors te verminderen. Samen met lokale partners gaan we afvalstromen ombuigen tot nieuwe grondstoffen. Deze nieuwe grondstoffen dragen bij aan verbetering van de bodemdiversiteit en de CO₂ vastlegging.

Mogelijke projectideeën zijn:

1. proef opzetten om het gescheiden afval uit de gemeente om te buigen naar nieuwe grondstoffen voor inzet in de landbouw.

Gewenst resultaat:

- in de periode 2024 – 2025 is in beeld gebracht in hoeverre afval vanuit de gemeente ingezet kan worden als grondstof voor de agrarische sector.

In **bijlage 1** is een samenvatting van de gewenste resultaten in tabelvorm weergegeven.

4.8 Huidige toestand

Middels bovenstaande projecten willen we de circulaire landbouwtransitie in de agrarische sector verder stimuleren om ook daadwerkelijk een zichtbare en meetbare verandering te laten plaatsvinden. Om deze verandering zichtbaar en meetbaar te maken is het van belang om de huidige toestand, dus voor uitvoering van de projectideeën, van de agrarische sector in beeld te hebben. Met het lopende project Landbouw in Beeld wordt in het 4^e kwartaal van 2023 en het 1^e kwartaal van 2024 een inventarisatie uitgevoerd onder alle agrarische bedrijven in de gemeente Gulpen-Wittem. Een analyse van deze inventarisatie zal inzicht geven over hoe de agrarische sector in de gemeente Gulpen-Wittem er begin 2024 uitziet.

Op basis van deze analyse wordt inzichtelijk bij welke agrariërs op korte termijn (2024-2025) resultaat te behalen is middels voorgestelde projectideeën.

Om tot een nadere uitwerking van deze concrete projectideeën te komen zetten we in op vier rollen voor de projectleider circulaire landbouwtransitie. Deze rollen zijn:

1. inventariseren en analyseren;
2. adviseren;
3. enthousiasmeren en initiëren;
4. verbinden.

5. Afbakening

Het onderwerp “circulaire landbouwtransitie” kan vanuit diverse invalshoeken aangevlogen worden. Voor een heldere rol- en taakverdeling binnen de interne organisatie is het daarom van belang hier zowel intern als extern duidelijk in te communiceren ten einde geen onjuiste verwachtingen te scheppen.

5.1 Structurele agrarische onderwerpen

Vanuit de gemeente Gulpen-Wittem wordt via regulier overleg met diverse stakeholders al over structurele thema's en onderwerpen gesproken in zowel bestuurlijk als ambtelijk verband. Denk aan ruimtelijke vraagstukken, wateropgaven, verkeerszaken enzovoort. Over deze vraagstukken heeft de gemeente met de betreffende stakeholders frequent overleg. Met dit plan van aanpak komt daar geen verandering in. Wel kunnen we het onderwerp “circulaire landbouwtransitie” in dit soort overleggen aan de orde brengen om te klankborden, ideeën uit te wisselen, draagvlak te peilen en nadere afstemming doen voor wat betreft concrete uitvoering van kansrijke projecten.

5.2 Uitvoeren van projecten

Dit plan van aanpak richt zich op het aanjagen, stimuleren, enthousiasmeren en verbinden van initiatieven die voldoen aan de hoofddoelstelling. Echter de uitvoering van deze projecten wordt niet via deze weg opgepakt, maar wordt aan partijen die binnen het project een belangrijke rol hebben toebedeeld.

5.3 Stikstof

In het kader van de huidige stikstofproblematiek wordt de agrarische sector ook vanuit de landelijke en provinciale overheid benaderd om na te denken over het toekomstperspectief van hun bedrijf. Hiervoor zijn vanuit diezelfde overheid diverse regelingen opgezet waar de ondernemers al dan niet gebruik van kunnen gaan maken. Onderhavig project heeft hier duidelijk geen bemoeienis mee of actieve rol in. Op het moment dat de ondernemer met vraagstukken zit waarbij de gemeente aan zet is, zal deze ondernemer zich zelf melden bij de gemeente. Vanaf dat moment wordt bekeken of er mogelijkheden zijn om via dit plan van aanpak een bijdrage te leveren.

6. Activiteitenprogramma / stappenplan

In onderstaande tabel worden de geplande activiteiten in volgorde van uitvoering uiteengezet.

Jaar	2023	2024				2025			
Kwartaal	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Activiteit									
Instellen intern landbouwtransitie team									
Inventarisatie agrariërs	inventariseren en analyseren								
Analyse inventarisatie agrariërs		adviseren	enthusiasmeren en initiëren						
Stakeholder analyse		adviseren	enthusiasmeren en initiëren						
Mijlpaal: Huidige situatie agrarische sector en stakeholders Gulpen-Wittem zijn in beeld			mijlpaal						
Ontwikkellijn anders boeren	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat anders boeren					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn korte ketens	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat korte ketens					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn experimenteerregio	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat experimenteerregio					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn landschappelijk raamwerk	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat landschappelijk raamwerk					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn Kleinschalige en innovatieve energieoplossingen	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat Kleinschalige en innovatieve energieoplossingen					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn Klimaatbestendige toekomst	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat Klimaatbestendige toekomst					mijlpaal				mijlpaal
Ontwikkellijn Kleine en gesloten ketens	inventariseren en analyseren	adviseren	enthusiasmeren en initiëren	verbinden	verbinden	adviseren	adviseren	verbinden	verbinden
(tussen)resultaat Kleine en gesloten ketens					mijlpaal				mijlpaal

inventariseren en analyseren
 adviseren
 enthousiasmeren en initiëren
 verbinden
 mijlpaal

7. Risicoanalyse

Elk project brengt bij de uitvoering risico's met zich mee. Naast voorziene risico's zijn er ook onvoorziene risico's gedurende de uitvoering van dit project.

Vanwege het onvoorspelbare karakter zijn deze niet vooraf te benoemen en is niet bekend welke financiële gevolgen deze hebben. Daartoe is in de begroting een post onvoorzien opgenomen om deze risico's te beheersen binnen het projectbudget voor zover als mogelijk.

Risico	Maatregel	Verantwoordelijke
Onvoldoende deelname agrariërs aan project Landbouw in beeld (keukentafelgesprekken)	1 ^e Herhalingsoproep met aanduiding belang en doel 2 ^e Andere wijze van inventariseren bepalen om huidige toestand te kunnen bepalen	Projectleider i.o.m. gemeente en Aelmans Projectleider iom teamhoofd en PHO
Onvoldoende belangstelling bij agrariërs voor circulaire landbouwtransitie	In een vroeg stadium de agrariërs meenemen en betrekken	Projectleider en afdeling communicatie
Teveel belangstelling onder de agrariërs om ondersteuning bij de transitie te krijgen	Vooraf een prioritering aanbrengen van de ontwikkelijnen en vervolgens van de projectideeën	Projectleider i.o.m. teamhoofd en PHO
Ondersteuning bij transitie vraagt om extra inzet danwel extra kosten (dus meer dan huidige capaciteit projectleider en beschikbare budget)	Extra capaciteit en middelen organiseren	Projectleider i.o.m. teamhoofd en PHO

8. Fasering en planning van tussenresultaten

	Fase	Resultaat / product	Startdatum	Einddatum	Datum akkoord
1	Initiatiefase	1 ^e concept gereed	10-07-2023	17-08-2023	
2	Definitiefase	Definitief plan van aanpak	17-08-2023	12-10-2023	
3	Ontwerpfase	Definitief ontwerp van aanpak	12-10-2023	30-11-2023	
4	Vorbereidingsfase		01-12-2023	31-12-2023	
5	Realisatiefase		01-01-2024	31-10-2025	
6	Implementatie/nazorg/evaluatie		01-11-2025	31-12-2025	

9. Projectbeheersing

9.1 Organisatie

Bij de uitvoering van dit plan van aanpak is het nodig om samen te werken met diverse teams binnen de gemeentelijke organisatie. Welke teams dit zijn en op welke manier de samenwerking zal worden ingezet zal hieronder nader beschreven worden.

Cluster duurzaamheid

Binnen het team duurzaamheid is directe ondersteuning aanwezig in de vorm van capaciteit bij het organiseren van bijeenkomsten en klankborden over aanpak.

Cluster ruimtelijke ordening en vergunningen

Als gevolg van de transitieopgave op een agrarisch bedrijf kan het mogelijk zijn dat de nieuwe activiteiten niet passen binnen het huidige bestemmingsplan (of na 1-1-2024 het omgevingsplan). Nadere afstemming met dit team is dan aan de orde.

Het is ook mogelijk dat voor het uitvoeren van nieuwe activiteiten als gevolg van de transitie een nieuwe vergunning nodig is of bestaande vergunningen aangepast dient te worden. Op dat moment is nadere afstemming met dit team nodig.

Team juridische zaken

Indien situaties zich voordoen zoals omschreven bij team ruimtelijke ordening en vergunningen dan is advisering vanuit juridisch oogpunt meestal een voorwaarde.

Team communicatie

Het team communicatie ondersteunt bij vraagstukken op het gebied van communicatie met het bestuur, de gemeenteraad, de stakeholders en de omgeving.

Team financiën

Vooralsnog is inzet van het team financiën niet aan de orde daar de financiering van nieuwe projecten niet via dit plan van aanpak lopen. De kosten voor de uitvoering van dit plan van aanpak zijn geraamd op de inzet van een projectleider voor 2 jaar voor gemiddeld 28 uur per week. De kosten hiervan zijn tot en met 2025 gedekt binnen het team duurzaamheid via de CDOKE regeling.

Bij de uitvoering van dit pakket aan projectideeën is een intern Landbouwtransitie team benodigd met representaties uit bovenstaande disciplines. Van belang is dat vanuit het betreffende cluster/team voldoende tijd vrijgemaakt kan worden voor deze ondersteuning.

9.2 Omgeving

Zoals reeds aangegeven spreken we bij de circulaire landbouwtransitie van de agrarische sector niet alleen over agrariërs en hun bedrijven, maar spreken we direct ook over de transitie van het landelijk gebied. In het landelijk gebied zijn diverse stakeholders actief die vanuit hun eigen achtergrond betrokken zijn met het landelijk gebied. Het uitvoeren van een stakeholdersanalyse is dan een onderdeel van dit plan van aanpak. Hiermee worden de

belanghebbenden en hun belangen in beeld gebracht en kijken we hoe we hier het beste mee om kunnen gaan. Elk project heeft stakeholders. Dit kan elke partij – individu of organisatie – zijn die een legitiem belang heeft bij een project. Dit wil zeggen dat er een goede reden is waarom een partij betrokken is of zich betrokken voelt.

Stakeholders kun je op verschillende manieren indelen. Een gangbaar onderscheid is primair-secundair. Deze indeling is een indicatie voor de afstand tot het project.

Primaire stakeholders staan dicht bij het project. Ze zijn meestal direct betrokken, werken mee en dragen bij aan het resultaat. Dit zijn enerzijds interne partijen, zoals projectmanager, projectteam, stuurgroep en opdrachtgever, maar ook externe partijen zoals de agrariërs met een locatie en/of grond in de gemeente Gulpen-Wittem.

Secundaire stakeholders staan wat verder van het project af, maar hebben hierbij wel een belang, bijvoorbeeld doordat het project ingrijpt op de leefomgeving of andere persoonlijk of algemene belangen raakt. Ondanks dat de afstand wat groter is, is er wel sprake van betrokkenheid in combinatie met een legitiem belang. Denk bijvoorbeeld aan concurrenten, kennisinstituten, overheid en belangenverenigingen.

Bij het uitvoeren van de stakeholderanalyse worden de volgende stappen uitgevoerd:

1. identificeren stakeholders;
2. categoriseren stakeholders;
3. prioriteren stakeholders (invloed/macht en belang);
4. stakeholdersaanpak bepalen;
5. bepaal relaties tussen de stakeholders.

De externe stakeholders in dit project zijn:

- agrariërs met een locatie en/of grond in de gemeente Gulpen-Wittem;
- Limburgse Land- en Tuinbouw Bond;
- Natuurrijk Limburg;
- Natuurrijk Limburg Zuid;
- Stichting Limburg Bloeit Op;
- TBO's (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Limburgs Landschap);
- Waterschap Limburg;
- Elisabeth Strouven Fonds;
- Stichting Natuurinclusieve Landbouw Limburg;
- Nationaal Landschap Zuid-Limburg;
- Natuurkracht;
- Visit Zuid-Limburg;
- Lijn 50 gemeenten Vaals en Eijsden-Margraten;
- Provincie Limburg.

9.3 Informatie en communicatie

Binnen het cluster Duurzaamheid wordt via de weekstart de stand van zaken aangaande de voortgang van dit project gedeeld met de directe collega's.

Om de interne organisatie op de hoogte te houden van de voortgang wordt via het interne Landbouwtransitie team elke discipline geïnformeerd door de betreffende afgevaardigde namens die discipline.

Het bestuur en de portefeuillehouder wordt regelmatig over de voortgang geïnformeerd tijdens een regulier portefeuillehouders overleg. Minimaal om het half jaar.

De gemeenteraad wordt elk halfjaar geïnformeerd tenzij de actualiteit vraagt om eerder informatie te delen.

Externe communicatie over projecten, voortgang en mijlpalen, gaat ten alle tijden via de afdeling communicatie.

Wie	Akkoord geven	Advies geven	Geïnformeerd blijven
Wethouder/college	X	X	X
Beleidsmedewerker		X	X
Projectteam		X	X
Team Duurzaamheid		X	X
Teammanager	X	X	X

9.4 Geld en dekking

De financiering behorende bij dit plan van aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

- uitvoering plan van aanpak;
- aanvullende kosten bij uitvoering plan van aanpak;
- uitvoering projectideeën.

Voor de uitvoering van dit plan van aanpak is een projectleider aangesteld voor de duur van de twee jaren (tot en met 2025) met een tijdsinzet van 28 uur per week. De financiering van deze projectleider is gedekt via de CDOKE regeling van de rijksoverheid. Eventuele aanvullende kosten bij de uitvoering van dit plan van aanpak, denk aan facilitaire kosten, dienen via de gemeente als organisatie gedekt te worden. Indien wenselijk kan hiervoor een inschatting gemaakt worden. Eventueel extra bijlage maken.

Voor het opstellen en uitvoeren van de ontwikkelde projectideeën dient de financiering via het project zelf gedekt te zijn. Deze kosten zijn voor dit plan van aanpak niet relevant.

De mogelijkheden voor financiering van deze projecten zijn onder andere via de gemeenteraad en/of financiering door stakeholders, stichtingen en fondsen.

10. Gedetailleerde activiteitenplanning

Nader uit te werken na goedkeuring.